

Nr 11.

Av herr **Sjölander**, om upphävande av legostadgan.

En lag, som ej uppbäres av en allmän folkmening och ej har stöd i nu gällande rättsbegrepp, har förlorat varje existensberättigande. Den är givetvis mera till skada än gagn. Till dylik lag hör utan allt tvivel ännu gällande rester av legostadga från 1833. Under senaste åren har riksdagen haft att taga ställning till motioner, vilkas yrkande i huvudsak gått ut på legostadgans upphörande. Då detta ärende behandlats, har ingen meningsskiljaktighet rått därom, att legostadgan i många avseenden är föråldrad. Såväl vän som motståndare till en lagstiftning, som innebär ett reglerande av rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetare på jordbrukets område, ha varit ense om legostadgans olämplighet för vår tid. Den härstammar från ett tidevarv, då rättsbegreppen voro helt annorlunda än nu, och då den ekonomiskt svaga ej hade något att säga till om i vårt samhälle utan endast var ett lydigt redskap i sin herres och husbondes hand, en individ, som ej fick ha några egna tankar eller känslor och mycket få mänskliga rättigheter.

Nya tider med humanare tänkesätt ha brutit in över vårt land. Allmän medborgarerrätt är beviljad även dem, som skulle falla under legostadgan. Då denna stadga en gång i tiden skrevs, kunde den tidens lagstiftande myndigheter knappast tänka sig, att individer i lantarbetarnas låga och underordnade ställning hade rätt att fordra att bli behandlade med samma hänsynsfullhet som andra samhällsgrupper och med tillbörlig aktning för deras samhällsnyttiga gärning.

Legostadgan härstammar således från en tid, då lagstiftningen bär spår av vad vi nu stämpla som brutalitet och mannamån. Det utskott, som hade att behandla denna fråga vid 1918 års riksdag med anledning av motion, väckt av undertecknad m. fl., yttrar bland annat: »I likhet med motionärerna finner utskottet det vara uppenbart, att den ännu gällande kungl. legostadgan för husbönder och tjänstehjon av den 23 november 1833 är i så många hänseenden föråldrad och innehåller så talrika bestämmelser av olämplig och för tjänarna kränkande beskaffenhet, att dess avskaffande är väl motiverad. Det torde visserligen förhålla sig så, att legostadgan åtminstone i stora delar av landet faktiskt icke i sin helhet tillämpas eller kan tillämpas i praktiken. Denna omständighet gör dock icke dess avskaffande onödigt.

då ju dels det allmänna rättsmedvetandet kräver, att ännu gällande lagar och förordningar böra tillämpas, dels det kan inträffa och säkerligen också ej så sällan verkligen inträffar, att de hårda och orimliga bestämmelser i legostadgan, som motionärerna erinrat om, bringas i tillämpning. Utskottet vill för den skull på det livligaste tillstyrka, att den nuvarande legostadgan avskaffas.»

I denna punkt var utskottet således enhälligt. Ingen meningsskiljaktighet rådde inom utskottet om önskvärdheten att avskaffa den föråldrade legostadgan, vilken därmed fått sin dom. Meningarna ha endast varit delade i fråga om, huruvida legostadgan skulle ersättas med en efter tidsförhållandena avpassad avtalsform för lantarbetarna eller icke.

Såsom ett första resultat av ovan nämnda motion är givetvis regeringens proposition vid 1919 års lagtima riksdag, vari yrkades upphävandet av legostadgans bestämmelser dels angående hämtning och inställande i samt entledigande ur tjänst genom polismyndighets försorg och dels angående böter och förverkande av lön eller viss del därav. Propositionen bifölls av riksdagen. Genom borttagandet av dessa straffbestämmelser har legostadgan i väsentlig grad förlorat sin betydelse som avtalslag.

Vid riksdagen 1920 väcktes åter motioner av undertecknad samt Sköld m. fl., vari yrkades legostadgans fullständiga avskaffande.

Andra lagutskottet, som då hade att behandla ovan nämnda motioner, kom till samma ståndpunkt som fjärde tillfälliga utskottet 1918, nämligen, att legostadgan skyndsamt bör avskaffas, emedan den i flera avseenden är otillfredsställande och bestämmelserna föråldrade.

Dock ville utskottet ej tillstyrka upphävandet av legostadgan i dess helhet utan inskränkte sig att i första hand yrka:

A) på upphävande av paragraferna 5, andra stycket, 10, 11, 12, 14, 15, 17 och 49,

B) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte för riksdagen framlägga förslag om avskaffande av legostadgan för husbönder och tjänstehjon samt till en densamma ersättande, efter nutida förhållanden avpassad lagstiftning.

5 §, andra stycket: Är tjänstehjonet av mankön under aderton och av kvinnkön under sexton år, må husbonde, innan sådan anmälan sker, söka detsamma med måttlig husaga tillrättavisa.

10 §. Tjänstehjon skall i sitt förhållande vara gudfruktigt, troget, flitigt, lydigt, nyktert och sedligt samt icke undandraga sig det arbete och de sysslor, husbonde skäligen föresätter. Är tjänstehjon försumligt, gensträvt eller oordentligt och låter det sig ej rättas, eller visar det sig otroget, okunnigt eller eljest odugligt i tjänsten, må det därifrån skiljas, efter ty i 5 § sägs, med förlust av hela lönen, samt erhålle sådant betyg det förtjänar; ersätte ock husbondens skada, där han talan därom vid domstol utför.

11 §. Var som uppsätter sig mot husbonde, matmoder eller den i deras

ställe satt är, med ord eller gärning, straffes, som lagen i 15 kap. missgärningsbalken samt särskilda författningar därom förmå.

12 §. Tjänstehjon, som på ett eller annat sätt ovarsamt med eld umgås, straffes som i 24 kap. byggningsbalken sägs.

14 §. Är tjänstehjon vårdslöst och försumligt att fullgöra, vad det föresättes och efter dess tjänst åligger, låte husbonde sådant av annan verkställas, och avkorte kostnaden å tjänstehjons lön. Förfar tjänstehjon av vårdslöshet husbondes egendom, äge även därför avkortning å lönen rum. Räcker ej lönen att ersätta skadan, gälde tjänstehjon med annan dess tillhörighet.

15 §. Visar tjänstehjon sig oförnöjt med husmanskost eller på varje handa annat sätt förklenar husbonde eller matmoder, varnes därför, och förhållas i övrigt därmed, som 10 § vidare förmår.

16 §. Med tjänstehjon, som under förbuden tid anträffas å krogar, källare eller näringsställen, eller som, utan husbondes lov, begiver sig ur dess hus, eller utöver erhållet tillstånd sin hemkomst fördröjer, eller över natten är borta, förfares såsom i 10 § sagt är.

17 §. Ej må tjänstehjon, utan husbondes lov, förvara sin kista med kläder eller annat, som det till dagligt bruk behöver, å annat ställe, än där det tjänar. Sker annorlunda, plikte tjänstehjon halva lönen, och den, som kistan eller godset hyst, 6 rdr 32 sk.

49 §. Flyttar husbonde från orten till annat ställe inom riket, vare tjänstehjon skyldigt husbonde åtfölja och tjänstetiden uttjäna, om husbonde så fordrar; dock skall han på sin bekostnad tjänstehjon åter till orten förskaffa, där ej annorlunda åsämjes.

Då 18, 19 och 20 §§ äro upphävdade av innevarande års riksdag genom antagande av lagen om barn utom äktenskap, kommer sålunda hela III. artikeln att försvinna ur legostadgan.

Samtliga dessa bestämmelser, som utskottet föreslagit skulle utgå, hade befunnits till sin form stötande och till sitt innehåll olämpliga.

Dock anmärker utskottet i sin motivering, att legostadgan fortfarande i många avseenden är otillfredsställande, varför den skyndsamt bör avskaffas. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Utskottsmajoriteten hävdar i motsats till de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet, att samtidigt bör dock en ny avtalslag av förut angiven art antagas. Alla äro, som sagt, eniga därom, att legostadgan skyndsamt bör avskaffas. Twisten står således om, huruvida legostadgan skall ersättas av en ny avtalslag.

Praktiskt sett har legostadgan utan allt tvivel redan spelat ut sin roll, åtminstone i de landskap, där det kollektiva avtalet kommit till större användning. Så torde vara fallet inom de förnämsta jordbruksprovinserna i vårt land. Under senast fem förflutna åren ha lantarbetarna i ganska stor

utsträckning organiserat sig och deras organisation vunnit i inre styrka och fasthet. Alltsedan 1919 efter den stora lantarbetarestriden i Uppland ha mellan vederbörande parter på förhandlingens väg slutits kollektiva avtal, som icke blott ersatt legostadgan utan vad mera är på ett fullt tillfredsställande och effektivt sätt ordnat och reglerat arbetsgivares och arbetstagares mellanhavanden. De fördomar och den animositet, som arbetsgivare vid det kollektiva avtalets tillkomst hyste mot detsamma, äro på väg att försvinna och utbytas mot sympati och förståelse för kollektiva avtalsformer.

Det egendomliga har också inträffat, att det ej är blott de organiserade arbetsgivarna och arbetarna, som ordna sina förhållanden genom att tillämpa avtalet, utan i oerhört stor utsträckning även de oorganiserade. Den kollektiva eller fria avtalsformen har vunnit en avgjord seger över legostadgan. Denna omständighet ger vid handen, att legostadgan ej fyllde någon uppgift eller var någondera parten till verklig nytta, då däremot det kollektiva eller fria avtalet i praktiken fyllde ett länge känt behov efter ordnade förhållanden mellan de båda parterna. En överenskommelse efter legostadgan respekterades i regel mycket litet. Fullständig rättslöshet rådde, innan det kollektiva avtalet kom till stånd, och det var i undantagsfall, som parterna drogo varandra inför domstol för att slita uppkomna tvister.

Respektlösheten för legostadgan har även kommit till synes vid åtskilliga arbetsnedläggelser inom jordbruket under den tid, man velat bygga på den föråldrade lagen. Nu har emellertid erfarenheten visat, att kollektiva avtal, ingångna mellan vederbörande parter, respekteras å båda sidor, och utgöra organisationerna den bästa garantien härför.

Stort sett ha få slitningar förekommit, och detta under en tid, då ytterst svåra förhållanden varit rådande på arbetsmarknaden. Det fria avtalets företrädare framför legostadgan ur ren samhällssynpunkt är uppenbart och fastslaget. Legostadgan lämnar ingen som helst garanti för arbetsfred över huvud taget och att den enskilde arbetaren kvarstannar i sin tjänst den avtalade tiden. Inom lantarbetarekåren reses nu ett oavvisligt krav på legostadgans totala slopande och att jordbrukets arbetsförhållanden likaväl som arbetsförhållandena inom andra områden överlämnas åt fria avtalet. Lantarbetarekåren kräver, att dess önsknings härvidlag respekteras. Endast de bestämmelser, som grunda sig på frivilliga överenskommelser mellan båda parterna, leda till vad de åsyfta. Men en lagstiftning i uppenbar strid mot endera partens bestämda vilja och uttalade önsknings skall visa sig fullständigt menings- och verkningslös samt giva anledning till upprivande strider samt väcka förakt för lagen. Huruvida samhället i längden är betjänat med något dylikt, torde framtiden snart nog utvisa. Lantarbetarna känna legostadgan som en direkt utmaning mot hela kåren. Den har bidragit att hålla kåren nere. Därför har det blivit en livsfråga för lantarbetarna att få bort denna stadga.

Det privata storbruket bär sig icke. Jordbruket går med stora förluster. Så klagas högljutt från storbrukarehåll. Det må vara sant. Männe icke godsägarna själva i väsentlig grad bära skulden härtill? Helt visst.

En förutseende näringsidkare lägger synnerligen stor vikt vid att äga en vaken och intelligent arbetarestam, som utför sitt arbete med verkligt intresse. Han omhuldar sina arbetare på bästa sätt, och dessa känna en stark samhörighetskänsla med det företag, vid vilket de äro fästade och skänker dem en anständig bärgning. Desto högre social lyftning för en kår, desto större ansvarskänsla och arbetsglädje.

Härpå beror säkerligen företagets framgång. Det känner den framsynte arbetsgivaren. Lantarbetsgivaren har i regel handlat motsatt. I lantarbetarekårens sociala lyftning och medbestämmanderätt i vitala frågor har han på grund av inrotade och nedärvda vaneföreställningar sett faror, som hotade både honom själv och hans näringsfång. Med oerhörd kraft och energi har han därför motarbetat allt, som bidragit att höja hans egen arbetarestam. Detta har säkerligen utgjort en av de bidragande orsakerna att hålla jordbruksnäringen nere, kanske den väsentligaste. Det är på tiden, att en verklig förändring sker härutinnan. Vårt samhälle är ingalunda betjänat med en lågt socialt stående lantarbetarekår, som intet högre begär än att vid första bästa tillfälle övergiva sitt yrke, och då skall jordbruket utgöra vår modernäring.

Det är en tvingande nödvändighet, att riksdagen ägnar lantarbetarefrågan en större uppmärksamhet än hitintills varit fallet samt snarast möjligt undanröjer ett av de påtagligaste hindren för kårens sociala lyftning. Detta vore en kulturgärning värdig vårt samhälle och riksdag.

Ett glädjande faktum är emellertid, att under de senaste åren det fria avtalet kommit till mycket större användning än förut varit fallet, tack vare till stor del lantarbetareorganisationerna.

Den av andra lagutskottet 1920 påyrkade skrivelsen till Kungl. Maj:t, vilken ock vann riksdagens bifall, att Kungl. Maj:t snarast måtte för riksdagen framlägga förslag om avskaffande av legostadgan för husbönder och tjänstehjon samt till en densamma ersättande, efter nutida förhållanden avpassad lagstiftning, föranledde Kungl. Maj:t att tillsätta en särskild utredningsman, vilken således hade att utreda berörda spörsmål samt sedan inkomma med förslag i ärendet i fråga. Uppdraget lämnades åt f. d. rådman Allan Cederborg.

Emellertid har Kungl. Maj:t sedermera återtagit uppdraget, varför riksdagens beslut icke föranleder någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Därmed har också spörsmålet om legostadgans slopande och ersättande av en ny avtalslag kommit i annat skede. Kungl. Maj:ts åtgärd måste be-tecknas som synnerligen klok och välbefogad.

Emellertid har riksdagen vid tvenne tillfällen utdömt den nuvarande legostadgan.

Som en naturlig konsekvens härav och då legostadgan, vilken i realiteten för-
lorat varje praktisk betydelse, ej heller har någon uppgift att fylla utan i stor
utsträckning ersatts genom det fria avtalet och för närvarande endast är
en direkt utmaning mot hela lantarbetarekåren och således är mera till
skada än gagn samt är ovärdig vårt svenska kultursamhälle, får underteck-
nad härmed hemställa,

att riksdagen ville besluta, att legostadgan av den 23 nov.
1833 måtte upphävas.

Stockholm den 15 januari 1924.

Oscar E. Sjölander.

Bilaga 1.

KOLLEKTIVT AVTAL.

1. Mellan Svenska Lantarbetsgivarnas Centralförening för Upplands Lantarbetsgivareförening och Upplands Lantarbetareförbund innehållande allmänna bestämmelser.

§ 1.

AVTALETS GILTIGHETS- OCH TILLÄMPNINGSOMRÅDE.

2. Detta kollektiva avtal äger giltighet endast i samband med mellan ovan berörda parter ingånget särskilt kollektivt avtal, innehållande arbets- och löne- m. fl. bestämmelser

3. Nämda tvenne avtal äga tillämpning för de personliga arbetsavtal, vilka ingås mellan medlemmar av ovan angivna organisationer.

§ 2.

ANSTÄLLNING.

4. Arbetare anställs på viss tid eller tills vidare; och äga arbetsgivare och arbetare att härom fritt överenskomma.

Träffas dylik överenskommelse, skall denna, om endera parten så önskar, avfattas skriftligen med användande av formulär, fastställt av de avtalslutande organisationerna gemensamt; och skall härvid för övrigt iakttagas:

att i avtalet, därest detta avser anställning tills vidare, bör inrymmas bestämmelse om viss ömsesidig uppsägningstid;

att avtalet icke får träffas för tid utöver gällande löneavtalets giltighetstid och att detsamma därför automatiskt skall upphöra vid löneavtalets utlöpningsstid; samt

att vid hel- eller halvårsanställning besked om anställningens fortsättande må kunna påkallas senast två månader före dess utlöpande.

Jämväl i andra frågor, liggande utanför gränserna för detta avtal eller vederbörande löneavtal, må det stå arbetsgivare och arbetare fritt att träffa personliga avtal. Innehållet i sådant personligt avtal får dock icke stå i strid med bestämmelserna i detta kollektiva avtal eller löneavtalet. Skulle det oaktat i det personliga avtalet komma att inflyta ett stadgande, som befinnes strida mot detta kollektiva avtal eller löneavtalet, vare sådant stadgande utan verkan.

Frånsett denna inskränkning skall det personliga avtalet äga full giltighet vid sidan av detta kollektiva avtal och löneavtalet samt tillsammans med innehållet i dessa mellan parternas organisationer träffade kollektiva avtal utgöra grunden för arbetsgivarnas och arbetarnas inbördes rättigheter och skyldigheter.

§ 3.

ARBETETS LEDNING.

Arbetares antagande m. m.

6. Arbetsgivaren äger att själv eller genom ombud ensam leda och fördela arbetet ävensom att fritt antaga och uppsäga eller avskeda arbetare, oavsett om de äro organiserade eller icke.

Arbetsgivaren skall låta sig angeläget vara att behandla arbetare med välvilja och rättvisa, ävensom att tillse, att arbetsbefäl i sitt uppträdande mot arbetarna iakttaga rättvisa och värdighet.

7. Arbetare, som endera gjort sig skyldig till svårare förseelse eller ock begått upprepade mindre förseelser utan att av erhållen varning låta sig rättas, kan avskedas utan iakttagande av uppsägning.

§ 4.

FÖRENINGSRÄTT.

8. Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränk. Anser arbetare, som blivit avskedad eller uppsagd, att sådan åtgärd ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äger han att genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande av rättelse, och har arbetsgivaren skyldighet att vid arbetareorganisationens påfordran genom sin egen organisation lämna uppgifter om de skäl, varför arbetaren uppsagts eller avskedats. Vägrar arbetsgivaren att angiva sådana skäl, är uppsägandet eller avskedandet att anse såsom en kränkning av föreningsrätten.

9. Om arbetare ordentligt sköter sin plats och uppsäges eller avskedas utan någon annan anledning än att han är medlem av eller intager en ledande ställning i arbetareorganisationen, är detta att anse såsom kränkning av föreningsrätten.

10. Såsom kränkning av föreningsrätten må icke anses arbetsgivarens fordran, att förman, ävensom tjänare, vilken är anställd uteslutande för arbetsgivarens personliga räkning, icke får tillhöra jordbruksarbetarnas organisation.

Med förman avses här den, vilken är anställd som arbetsgivarens särskilda representant i förhållande till arbetarna, åtnjuter avlöning som sådan samt utövar befäl med uppdrag att leda, fördela eller kontrollera andras arbete och i regel icke har att själv utföra jordbruksarbete.

Arbetsgivaren äger dock rätt att på varje under huvudgård lydande utgård, varest annat befäl icke finnes, hava såsom förman anställd en person, som — oavsett i vilken utsträckning han själv utför eller har att utföra jordbruksarbete — skall, om arbetsgivaren det påfordrar, stå utanför lantarbetarnas organisation.

§ 5.

ARBETARES ALLMÄNNA ÅLIGGANDEN.

11. Arbetare åligger att förhålla sig nykter och ordentlig samt med flit, villighet och omsorg efter bästa förmåga utföra honom ålagt arbete, ävensom att ställa sig till efterrättelse av arbetsgivaren utfärdade ordningsföreskrifter, vilka icke stå i strid med detta avtal eller vederbörligt löneavtal. Arbetarna få icke inskränka arbetstiden genom dess användande till annat än förelagt arbete.

12. Arbetare är skyldig att, då arbetsgivaren så påfordrar, vid behov, såsom vid sjukdom, å fridagar m. m. dylikt, i tur och ordning utföra annan arbetares åligganden, ävensom att eljest, då enahanda omständigheter eller trängande fall därtill föranleda, verkställa anvisat arbete, även om detta icke skulle ligga inom ramen av hans ordinarie arbete.

13. Vid sådant utbyte av arbete, som här ovan sägs, må minskning av arbetares i det personliga avtalet bestämda avlöning icke äga rum. Arbetare, som under längre tid än en månad åläggas utföra annan arbetares högre avlönade arbete, skall för den tid härutöver, som överstiger en månad, äga rätt till lämpligt lönetillskott.

§ 6.

ARBETSTID OCH RASTER.

14. Den ordinarie arbetstiden, raster oräknade, utgör:

I. För alla arbetare, utom kreatursskötare och mjölkerskor, följande antal timmar pr dag:

Under

Januari	8
Februari	8 $\frac{1}{2}$
Mars	9
April, 1—15	9
April, 16—30	10
Maj—September	10
Oktober	9
November	8
December	7 $\frac{1}{2}$

Enskild arbetsgivare äger rätt att vid uppgörandet av personliga avtal träffa överenskommelse om förlängning av den ordinarie arbetstiden med högst en resp. en halv timme pr dag under var och en av högst två resp. fyra månader under året, dock ej under de månader, då arbetstiden enligt ovanstående uppgår till 10 timmar per dag.

För sådan förlängd ordinarie arbetstid utgår särskild ersättning, som bestämmes i löneavtalet.

Den ordinarie arbetstidens förläggning och indelning bestämmes av arbetsgivaren, men bör det egentliga jordbruksarbetet i regeln ej börja före kl. 7 f. m. och ej heller sluta senare än kl. 7 e. m. Den ordinarie arbetstiden å lördagar får dock icke sluta senare än kl. 6 e. m. och icke överstiga 9 timmar.

För specialarbeten — såsom mjölkkörning, körning av motorplog samt slåtter- och skördemaskiner och dylika — ävensom i särskilda fall vid körningar utom gårdens egentliga arbetsområde, må den ordinarie arbetstiden kunna förläggas till andra tider än för det egentliga jordbruksarbetet, i enlighet med vad som å orten är brukligt.

15. Alla dagar, utom de i § 8, punkt 23 av detta avtal omnämnda fridagar, äro arbetare, som köra dragare, samt tjänare i hushondens kost skyldiga att före den ordinarie arbetstidens början å morgnarna — ävensom sön- och helgdagsmorgnar — verkställa rengöring av spiltor eller boxar för (under betesgång inhämtning av) och rykt av högst 3 hästar eller oxar. För detta arbete utgår ingen särskild ersättning utom beträffande timavlönad arbetare, varom vidare bestämmes i löneavtalet. Uttages arbete med rykt och ren-

göring icke i sådan utsträckning som ovan sägs, får därigenom inbesparad arbetstid icke utan särskild ersättning av arbetsgivaren disponeras.

Anm. Rengöring av boxar får påfordras endast i den mån, detta arbete motsvarar rengöring av spiltor.

16. Där ej annorlunda överenskommes mellan arbetsgivare och arbetare, utgöras rasterna av:

a) $1\frac{1}{2}$ timmes middagsrast och två kafferaster om vardera $\frac{1}{4}$ timme, förlagda den ena på förmiddagen och den andra på eftermiddagen under de tider av året, då arbetstiden överstiger 9 timmar pr dag;

b) 1 timmes middagsrast och två kafferaster om vardera $\frac{1}{4}$ timme, förlagda den ena på förmiddagen och den andra på eftermiddagen, under de tider av året, då arbetstiden är 9 timmar pr dag;

c) 1 timmes middagsrast och en kafferast om $\frac{1}{4}$ timme, förlagd på förmiddagen, under de tider av året, då arbetstiden understiger 9 timmar pr dag.

17. II. För kreatursskötare:

den tid, som erfordras för djurens rationella skötsel och vård, vilken tid i regel icke får överstiga 10 timmar.

18. III. För mjölkerska:

den tid, som erfordras för mjölkningen.

Där mjölkningsmaskiner ej användas, kan mjölkerska icke åläggas att mot sin vilja mjölka mer pr dag än 150 liter vid tre gångers mjölkning.

§ 7.

ÖVERTIDSARBETE.

19. Arbetsgivaren eller hans ställföreträdare äger rätt att av arbetare påfordra arbete å annan tid än den ordinarie arbetstiden. Sådant arbete är övertidsarbete, nämligen vanligt övertidsarbete eller nattarbete. Till nattarbete hänföres övertidsarbete under tiden mellan kl. 9 e. m. och kl. 5 f. m.

För övertidsarbete utgår särskild ersättning enligt i löneavtalet närmare angivna grunder.

20. Som övertidsarbete räknas icke:

a) den tid, som kreatursskötare utöver den ordinarie arbetstiden ägnar djurens skötsel och tillsyn, såsom vid förlossning och sjukdom, ävensom vid vallning, dock att beträffande sistnämnda arbete arbetstiden under inga förhållanden får uppgå till mer än 11 timmar pr dag.

b) den tid, som utöver den ordinarie arbetstiden behöver tillsättas vid inträffad olyckshändelse, såsom eldsvåda, översvämning, kreatursfarsot eller dylikt.

§ 8.

LEDIGHET OCH FRIDAGAR.

21. Alla arbetare, som icke äro av kreatursskötsel förhindrade, erhålla ledighet första lördagen i juni månad, ävensom efter kl. 12 middagen jul-, nyårs-, påsk-, pingst- och midsommaraftnar. Där nämnda ledighet sålunda icke kan beviljas, erhåller arbetaren i compensation kontant ersättning eller motsvarande ledighet å annan tid, varom överenskommes med arbetsgivaren.

22. För deltagande i allmänna politiska och kommunala val erhåller arbetare, som senast dagen förut därom gjort framställning till arbetsgivaren eller dennes ställföreträdare, erforderlig ledighet.

23. Varje arbetare med årsanställning mot årslön, ävensom årsanställd

kreatursskötare med månadslön, äger rätt att utöver härovan angivna ledighet utan avdrag på lönen erhålla ledighet från arbetet under sammanlagt sju helgfria dagar om året. Dessa fridagar skola efter överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetaren fördelas på minst två perioder och får icke uttagas under pågående sådd eller skörd.

Kreatursskötare erhåller dessutom var tredje sön- och helgdag fri.

Såsom fridagar räknas ej sjukdagar.

24. Om arbetare icke uttager i föregående punkt omförmälda ledighet, har han ej rätt att därför kräva särskild ersättning.

§ 9.

AVLÖNING.

25. I löneavtalet fastställas minimilöner för:

- a) fullt arbetsför, duglig och yrkesvan arbetare, som fyllt 18 år, och
- b) fullt arbetsför och duglig kvinnlig arbetare.

Dessa minimilöner utgå efter arbetsgivarens bestämmande antingen:

a) i form av naturaförmåner (hel eller delar av stat) jämte kontant lön eller

b) i form av enbart kontant lön.

26. Arbetare, som icke uppnått 18 års ålder, ävensom arbetare med nedsatt arbetsförmåga, betalas efter överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetaren.

27. Vid arbetarens anställande fastställd avlöningsform får under löpande tjänsteår icke utan arbetarens medgivande ändras.

28. Arbete, som utföres på ackord, betalas efter överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetaren.

§ 10.

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER OM NATURAFÖRMÅNER.

29. Till arbetare upplåten bostad skall vara sund och i övrigt i gott skick samt kunna hållas väl uppvärmd.

Familjebostad skall bestå av 2 rum och kök eller 1 rum och kök med tillsammans en golvyta av minst 35 kvm., garderober och skafferier ej inberäknade. Där sådant bostadsutrymme ej beredes, ersättes bristande utrymme med 10 kr. pr år och felande fullt 3-tal kvm. golvyta. Denna ersättning utbetalas i efterskott.

Till sådan familjebostad skall höra nödiga uthus, nämligen källare eller annan vinterförvaringsplats för potatis, matbod eller annan motsvarande anordning samt vedbod, vidare tvättstuga och hemlighus eller del i sådana, ävensom för arbetare med stat svinhus samt, där ej oöverstigliga hinder kunna påvisas föreligga, rum för höns, allt i gott skick. Till familjebostad skall vidare höra visst trädgårdsland, varå om möjligt skall finnas bärbuskar och fruktträd.

Bostaden med vad därtill hörer, ävensom trädgårdslandet, skall av arbetaren väl vårdas och vid avflyttningen avlämnas i väl rengjort skick. Arbetaren är skyldig att under vegetationstiden hålla hönsen inneslängda.

Tjänare i husbondens kost är berättigad till egen säng med sängkläder i varmt och snyggt möblerat rum.

30. I naturaförmånerna ingående potatisland skall anvisas å för ändamålet tjänlig jord, som genom arbetsgivarens försorg skall gödslas och

brukas på samma sätt som för gårdens egen potatis. Sättning och upptagning av potatisen skall med hjälp av gårdens dragare verkställas av den, som innehar potatislandet, vilken det åligger att under växttiden hålla potatislandet väl rent från ogräs.

31. I staten ingående spannmål skall vara av gårdens bästa, osorterade kvalitet, väl rengjord.

32. I staten ingående ved får icke vara av underhaltig beskaffenhet. Veden skall, där ej oöverkomliga hinder möta eller där ej annat följer av bruk eller rådande sedvänja, vara avverkad föregående vinter samt skall fritt hemförsas till arbetarens vedbod.

33. I staten ingående spannmål och mjölk, som ej uttagits, kan utbytas mot kontanter efter gällande marknadspris.

34. Arbetare, i vilkens löneförmåner spannmål och mjölk ej ingå, äger, för så vitt förråd därav finnes vid gården, rätt att för egen förbrukning inköpa dylika produkter efter gällande marknadspris. Samma rätt tillkommer även arbetare med stat, för vilkens familj denna befinnes otillräcklig.

35. Arbetare, i vars löneförmåner ingår bostad, har rätt till erhållande av halm eller torvströ till lega.

36. Arbetsgivaren tillhandahåller, där så erfordras, fria skjutsar åt arbetaren, hans hustru eller hushållerska och hemmavarande minderåriga barn, som icke hava arbetsanställning hos annan arbetsgivare, vid hämtning av läkare eller barnmorska, vid resa för intagning å eller utskrivning från sjukhus, vid vaccinering samt vid jordfästning av arbetaren eller hemmavarande medlem av hans familj. Ävenså erhålla de arbetare, i vilkas förmåner ingår statspannmål, fria kvarnskjutsar.

§ 11.

AVLÖNINGSGÄLDSUTBETALANDE.

37. Av den kontanta årslönen äger arbetare att utfå under sommarmånaderna ($\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{9}$) 55 %, lika fördelade på var och en av dessa sex månader, samt under vintermånaderna ($\frac{1}{10}$ — $\frac{31}{3}$) 45 %, på enahanda sätt fördelade på var och en av dessa sex månader. Utbetalning av kontantlön sker minst en gång varje månad.

I avlöningsförmåner ingående spannmål utlämnas månads- eller kvartalsvis i förskott någon av de tre första dagarna i månaden, resp. kvartalet.

§ 12.

HANDREDSKAP.

38. Varje arbetare erhåller till begagnande i tjänsten full uppsättning av erforderliga handredskap, för vilka han ansvarar, och åligger det honom att ersätta genom uppenbar vårdslöshet från hans sida å dessa vållad skada.

39. På särskild överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetaren må bero, huruvida arbetaren skall emot särskild ersättning själv hålla sig med handredskap och verktyg.

§ 13.

OLYCKSFALLSERSÄTTNING M. M.

40. Vid olycksfall i arbetet utgår till arbetaren ersättning enligt lag.

41. Till arbetare, som efter olycksfall åtnjuter sjukpenning, utbetalas icke

större del av tidavlöningen, än att summan av denna och sjukpenningen icke överstiger den för arbetaren utgående tidavlöningen för olycksfallet.

42. Vid varje egendom skall genom arbetsgivarens försorg förbandslåda finnas tillgänglig.

§ 14.

LÄKAREVÅRD.

43. Varje arbetare med minst en månads anställning erhåller under anställningstiden vid sjukdom fri läkarevård av gårdens läkare eller, om sådan ej finnes, av tjänsteläkaren i orten eller av specialist, till vilken han av denne hänvisas.

För årsanställd arbetare, i vilkens löneförmåner ingår bostad, tillkommer under anställningstiden dels för arbetarens egen del av läkare föreskriven sjukhusvård, kostnadsfri under en tid av intill 3 månader, dels för arbetarens hustru eller hushållerska och hemmavarande minderåriga barn, som icke hava arbetsanställning hos annan arbetsgivare, fri läkarevård.

§ 15.

FLYTTNING.

44. 1) Arbetare, som är årsanställd mot årslön och av arbetsgivaren vägras förnyad anställning, skall för sökande av annan anställning åtnjuta 2 extra fridagar utöver de i § 8 av detta avtal angivna fridagar.

2) Årsanställd arbetare med årslön äger utan avdrag å lönen och fridagar för inflyttning åtnjuta ledighet under 2 dagar, en för in- och en för upp- packning, förutom den för själva flyttningen nödvändiga tiden.

3) Årsanställd arbetare erhåller vid inflyttning fria resor för sig och sin familj jämte fri transport av sina tillhörigheter.

§ 16.

TVISTERS BEHANDLING.

45. Meningsskiljaktigheter mellan arbetsgivare och arbetare rörande tolkning eller tillämpning av gällande avtal skall lösas genom förhandling, i första hand mellan parterna själva, och, för så vitt enighet därvid ej uppnås, mellan parternas organisationer, nämligen först vederbörande läns- och distriktsorganisationer, och för den händelse uppgörelse därvid icke inom en månad kommit till stånd, mellan huvudorganisationerna.

46. Ernås ej heller enighet vid förhandlingarna mellan huvudorganisationerna inom en månad efter det tvist blivit till dem hänskjuten, skall, därest endera huvudorganisationen så påfordrar, tvistefrågan hänskjutas till avgörande av den centrala skiljenämnden enligt lagen av den 28 maj 1920.

Parterna äro skyldiga att efterkomma av vederbörande organisationer träffad överenskommelse eller av den centrala skiljenämnden avkunnad dom.

§ 17.

ARBETSFRED.

47. Under den tid, detta avtal äger giltighet och tillämpning, får icke något som helst störande ingrepp i arbetets gång förekomma; sålunda får icke vare sig strejk, blockad, lockout, bojkott eller dylikt av någondera parten tillgripas.

§ 18

AVTALETS GILTIGHETSTID.

48. Under i § 1 given förutsättning skall detta avtal gälla och tillämpas från och med den 24 oktober 1922 till den 24 oktober 1925.

49. Uppsägning av detta avtal skall vara verkställd senast fem månader före avtalstidens utgång, varförutom avtalet är förlängt med ett år i sänder. Uppsägning av avtalet skall ske skriftligen hos vederbörande organisation och i rekommenderad försändelse, som skall avgå senast å den sista dagen före uppsägning. Därest nytt avtal önskas, skall i samband med uppsägningen avlämnas förslag till sådant.

Önskar motparten upptaga förhandlingar om nytt avtal, skall motförslag vara avlämnat senast fyra månader före avtalstidens utgång, och skola förhandlingarna taga sin början senast 10 dagar efter det motförslaget avlämnats.

UTTALANDE TILL PROTOKOLLET.

I anknytning till § 10, punkt 29 i detta avtal skulle till protokollet antecknas, att arbetsgivaren bör draga försorg därom, att brunn eller källa med dricksvatten, såvitt detta kan ske utan oskäligen kostnad, finnes att tillgå i närheten av arbetarens bostad.

Stockholm den 8 september 1922.

För Svenska Lantarbetsgivarnas Centralförening:

Jac. Bennet.

W. Dyrssen.

A. H. Carell.

För Upplands Lantarbetareförbund:

Oscar E. Sjölander.

(För övriga landskap likalydande bestämmelser.)

Bilaga 2.

KOLLEKTIVT LÖNEAVTAL
för jordbruksarbetare mellan
Upplands Lantarbetsgivareförening
och
Upplands Lantarbetareförbund.

§ 1.

Detta avtal är upprättat i anslutning till det avtal, innehållande allmänna bestämmelser av den 8 september 1922, som är träffat mellan Svenska Lantarbetsgivarnas Centralförening och Upplands Lantarbetareförbund.

§ 2.

Detta avtal gäller även för det fall, att jordbruksarbetare tidvis sysselsätas med skogsarbete.

§ 3.

NATURAFORMÅNER.

I hel stat ingå följande naturaförmåner pr år:

- a) 600 kg. råg,
300 » vete,
200 » korn,
200 » blandsäd,
50 » ärter.

1 280 liter oskummad mjölk, som utlämnas med 3 liter pr dag under 6 vintermånader och 4 liter pr dag under 6 sommarmånader.

Vid det personliga avtalets ingående kan överenskommeelse träffas om utbyte av 1 liter oskummad mjölk mot 3 liter skummad.

b) Bostad m. m. (se Allmänna bestämmelser, punkterna 29 och 35). Trädgårdslandet skall utgöra cirka 3 ar.

c) Potatisland 15 ar.

d) Bränsle till husbehov, dock högst 20 kubikmeter.

e) Skjutsar och läkarevård (se Allmänna bestämmelser, punkterna 36 och 43).

§ 4.

MINIMIAVLÖNING.

Mom. 1. Minimiavlöningen för fullt arbetsför, duglig och yrkesvan manlig arbetare, som fyllt 18 år, utgör:

- a) för årsanställd kördräng:
naturaförmåner enligt § 3
samt en kontant årslön av kr. 610: —;
- b) för årsanställd kreatursskötare, fodermarsk, fördräng och förkörare:
naturaförmåner enligt § 3
samt en kontant årslön av kr. 680: —;
- c) för årsanställd kusk (ej anställd i arbetsgivarens personliga tjänst) och fodermarsk, som utföra skoning, kreatursskötare i förmansställning, rättare, maskinskötare, motorskötare, slöjdare och smed:
naturaförmåner enligt § 3
samt en kontant årslön av kr. 750: —.

Med kreatursskötare i förmansställning förstås här förste mannen i ladugård, vars skötsel erfordrar minst två fullgoda arbetare.

Med fodermarsk förstås arbetare, vilkens huvudsakliga sysselsättning är förlagd till stallet.

Med maskinskötare och motorskötare förstås arbetare, som är anställd som sådan.

- d) för tjänare i husbondens kost:
bostad och kost
samt en kontant årslön av kr. 560: —.

Med tjänare i husbondens kost jämställas i lönehänseende fullgoda trädgårdsträngar.

- e) för å orten bosatt dagsverkare, som icke åtnjuter några naturaförmåner:
en timlön av 40 öre.
- f) för dagsverkare, som åtnjuter fri bostad, vedbrand och potatisland:
en timlön av 35 öre.
- g) för hemmavarande söner:
en timlön av 36 öre.

Hos arbetsgivare, som tillämpa timlönssystem såsom huvudlöneform för regelbundet sysselsatta egentliga jordbruksarbetare:

- h) för arbetare, som icke åtnjuta naturaförmåner:
en timlön av 43 öre;
- i) för arbetare, som åtnjuter fri bostad, vedbrand och potatisland:
en timlön av 38 öre;
- j) för hemmavarande söner:
en timlön av 39 öre.

Träffar enskild arbetsgivare vid uppgörandet av personligt avtal överenskommelse om förlängning av den ordinarie arbetstiden (se Allmänna bestämmelser § 6), medför varje förlängning av den för viss månad föreskrivna dagliga arbetstiden med 1 timme en förhöjning av den kontanta årslönen med 13 kronor.

Mom. 2. Minimiallöningen för fullt arbetsför och duglig kvinnlig arbetare utgör:

- a) för mjölkning:
1,2 öre pr liter;
- b) för övriga förekommande lantbruksarbeten:
en timlön av 23 öre.

Självförsörjande kvinnlig arbetare skall dessutom erhålla fri bostad, vedbrand, potatisland och mjölk.

§ 5.

SÄRSKILDA ERSÄTTNINGAR.

1) För rykt m. m. (se Allmänna bestämmelser § 6) utgår till timavlönad arbetare en ersättning av 15 öre pr häst och dag.

2) Arbetare, som under sön- och helgdagar användes som ersättare för ordinarie kreatursskötare, betalas för sådant arbete med 50 öre pr timme.

3) Arbetare, som under söckendagar användes som ersättare för ordinarie kreatursskötare, erhåller 40 öre pr timme för den tid, varmed hans ordinarie arbetstid blir utökad till 10 timmar.

§ 6.

ÖVERTIDERSÄTTNING.

(Se Allmänna bestämmelser § 7.)

Manlig arbetare erhåller för arbete å övertid, vartill även räknas arbete å sön- och helgdagar:

för vanligt övertidsarbete:

30 öre för varje påbörjad halvtimme;

för nattarbete:

40 öre för varje påbörjad halvtimme.

§ 7.

Detta avtal gäller från den 24 oktober 1923 till den 24 oktober 1924.

Uppsägning av detta avtal skall vara verkställd senast fyra månader före avtalstidens utgång, varförutan avtalet är förlängt med ett år i sänder. Därest nytt avtal önskas, skall uppsägningen åtföljas av förslag till nytt avtal.

Därest mellan de avtalsslutande parterna ingånget avtal för skogsarbetare blivit av endera parten uppsagt utan att uppsägning av detta avtal verkställts, skall den andra parten äga rätt att inom 14 dagar uppsäga detta avtal, ändock att den tid, inom vilken uppsägning sist skall ske, gått till ända.

Förhandlingar om nytt avtal kunna icke mot endera partens bestridande påfordras tidigare än en månad efter den dag, avtalet kunnat senast uppsägas.

TILL PROTOKOLLET ANTECKNAS.

Där för jordbruksarbetare, som sättes till förtjänstkörningar, avseende transport av skogsprodukter, tidigare utgått provision på inkörd förtjänst, bör detta system fortfarande tillämpas.

Stockholm den 12 oktober 1923.

Upplands Lantarbetsgivareförening:

W. Dyrssen.
Ordf.

Upplands Lantarbetareförbund:

Oscar E. Sjölander.

Godkännes:

Svenska Lantarbetsgivarnas Centralförening:

A. H. Carell.

Bilaga 3.

PERSONLIGT AVTAL.

I enlighet med de bestämmelser, som finnas angivna dels i det mellan Svenska Lantarbetsgivarnas Centralförening och Upplands Lantarbetareförbund gällande kollektiva avtalet och allmänna bestämmelser, dels i det mellan Upplands Lantarbetsgivareförening och Upplands Lantarbetareförbund gällande kollektiva avtalet om löner, antages härmed för tiden 192..... 192....., som till mig avlämnat arbetsbetyg från föregående anställning, som för närvarande är hos mig anställd, såsom därvid mellan oss överenskommits om löne- och övriga villkor, på sätt här nedan närmare bestämmes.

Lönevillkor:

Kontant lön:

Timpenning kr.

Dagspenning kr.

Årslön kr.

varav 45 % på vinterhalvåret med kr.

och 55 % på sommarhalvåret med kr.

Naturaförmåner:

..... kg. vete,

..... » råg,

..... » korn,

..... » havre,

..... » blandsäd,

..... » ärter,

.....

.....

..... liter oskummad mjölk,

..... » skummad »

Läkarevård enligt de allmänna bestämmelserna.

Bostad

Bränsle enligt löneavtalet.

Potatisland

Trädgårdsland

Arbetstider och raster

.....

.....

Övriga bestämmelser (som ej i något avseende stå i strid mot de kollektiva avtalen)

.....

Ordningsföreskrifter, vilka icke i något hänseende stå i strid mot de kollektiva avtalen, bifogas.

Härav äro två lika lydande exemplar upprättade, varav jag och tagit vardera ett.

..... den 192....

.....

.....

Emot ovanstående villkor antager jag härmed anställning hos

.....

.....

för ovan sagda tid och förbinder mig att ställa mig till ovillkorlig efterrättelse bestämmelserna i ovanstående avtal och därvid fogade ordningsföreskrifter.

År och dag som ovan.

.....

Bevittnas:

.....

—————